

KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA İTİRAZ VE DAVALARI

Kudret KURT (*)

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16. maddesi, genel olarak ortaklıktan çıkarılmayı, (ihracı) ortaklıktan çıkarılmanın hangi şekil ve yöntemle gerçekleşeceğini, itiraz yollarını, dava açılmasını, dava açma süresini, esas ve ilkelerini düzenlemektedir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16. maddesinin ilk iki fıkrası 3476 sayılı kanunla değiştirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Kooperatifler Kanununun 16. maddesi kooperatif ortağı olan bir kişinin, kooperatifden nasıl ve ne şekilde çıkarılacağını, çıkarılma kararının şeklini, çıkarılma kararı verilebilmesi için uygulanması gereken usûl ve esasları, çıkarılan ortağın kooperatif genel kuruluna, mahkemeye başvurma süre ve esaslarını ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde düzenlemiştir. Kooperatifler Kanununun 16. maddesi kooperatifler kanununun içerisindeki 27 ve 62. maddelerle birlikte en fazla uygulanan madde özelliğini taşımaktadır. Kooperatifler Kanununun 16. maddesinin 1. fıkrası hükmüne göre; "Kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepler ana sözleşmede açıkça gösterilir. Ortaklar, ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortaklıktan çıkarılmaz". Maddenin açık hükmüne göre mutlak olarak öncelikle kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepler ana sözleşmede açıkça gösterilmelidir. Kooperatifler genel olarak Ticaret Bakanlığınca hazırlanan tip ana sözleşmeleri kullanmaktadırlar. Genellikle ana sözleşmelerde kooperatif üyeliğinden çıkarılma sebepleri bir madde halinde düzenlenmektedir. Bu maddede fik-

(*) Karabük 1. Asliye Hukuk Hakimi.

ralar ve bentler halinde kooperatif üyeliğinden çıkarılma sebepleri sayılmaktadır.

Kanun koyucunun 1163 sayılı Kanununun 16. maddesinin ilk iki fıkrasını değiştirirken güttüğü ve gerçekleşmesini istediği amaç; Kooperatif üyeliğinden keyfi, öznel ve herhangi bir düşünce ile üyenin çıkarılmasına engel olmaktır. Değişik olarak anlatılırsa, kooperatif ana sözleşmesiyle gösterilecek üyelikten çıkarılma sebepleri, somut, akla, mantığa, hukuka, ahlâka, adaba uygun olmalıdır. Hiçbir zaman genel hukuk kurallarına, ahlaka, adaba aykırı olan sebepler, kooperatif üyeliğinden çıkarılma sebepleri olarak ana sözleşmeye konulamaz. Konulduğu durumda ise geçersizdir. Yani genel hukuk kurallarına aykırı olan üyelikten çıkarma sebepleri ana sözleşmeye yazılsa ve buna dayanılarak üyelikten çıkarma işlemi yapılırsa, bu işlem geçersizdir. Yine kooperatif ana sözleşmesinde soyut ve belirsiz kavramlar bulunursa ve buna dayanılarak ortak kooperatiften çıkarılırsa, bu çıkarılma işlemi de geçersiz olacaktır. Kooperatifler Kanununun m. 16/1 fıkrasının son cümlesi uyarınca "ortaklar ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortaklıktan çıkarılamazlar". Başka bir deyişle ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebep veya sebeplerle ortak kooperatif üyeliğinden çıkarılamaz. Burada karşımıza çıkan sonuç şudur; Kooperatif ana sözleşmesinde yazılı sebepler sayılı ve sınırlı olmaktadır. Kooperatifler Kanununun 16/1 maddesi hükmüne göre ise kooperatif ana sözleşmesinde yazılı olmayan sebeplerle ortak, ortaklıktan çıkarılamaz. Ana sözleşmede ortaklıktan çıkarılma nedenleri sınırlı ve sayılıdır. Acaba ana sözleşmede yazılı ortaklıktan çıkarılma sebepleri dışında başkaca hiç bir sebeple ortak, ortaklıktan çıkarılamayacak mıdır? Bu soruya düşünceme göre, olumsuz yanıt verilmesi gerekir. Ana sözleşmede yazılı olmayan öyle nedenlerle karşılaşılabilir ki, bu nedenlerle ana sözleşmede yazılı olmasa dahi ortak ortaklıktan çıkarılabilmelidir. Ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin kararlılık gösteren inançlarına göre ana sözleşmede yazılı olmayan hiçbir nedenden dolayı ortak, ortaklıktan çıkarılamaz. Öte yandan ortaklıktan çıkarılma sebeplerini gerek genel kurul, gerekse yönetim kurulu uygular iken deyim yerinde ise basiretli bir tacir gibi hareket etmelidir. Başka bir söyleyişle MK.nun 2. ve 3. maddeleri her zaman gözönünde bulundurulmalıdır.

Kooperatif ortağı veya yönetim kurulu başkanı, üyeleri, denetçiler kooperatife zarar vermiş olabilirler. Bu durumda yukarıda sayılan kişilerin kooperatif ortaklığından çıkarılabilmeleri için ana sözleşmede bu konuların düzenlenmesi gerekir. Yalnızca kooperatife zarar verme eylemi ana sözleşmede ortaklıktan çıkarılma nedeni olarak düzenlenmemişse ortak ortaklıktan çıkarılmaz. Ancak kooperatif genel kurulu karar alarak TTK. 341. maddesine göre zarar verenlere karşı tazminat davası açabilir. Kooperatif yönetim kurulu başkanı, üyeleri ve denetçileri kooperatife verdiği zarar aynı zamanda suç oluşturuyorsa durum ne olacaktır? Bu sorunun yanıtı şu olmalıdır, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 98. maddesi hükmüne göre "Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır". TTK.nun 315/2. maddesi konuyu düzenlemiştir, anılan hükme göre,

a) Yönetim kurulu üyelerinden birisi iflasa tabi kimselerden olup iflasına karar verilirse,

b) Hacir altına alınırsa,

c) Üyelik için gerekli vasıfları kaybederse görevi sona erer,

d) Yönetim kurulu üyeleri ağır hapis cezası ile veya sahtekarlık, emniyeti suistimal, hırsızlık, dolandırıcılık suçlarından dolayı mahkum olursa üyelik sona erer.

TTK.nun 315/2 maddesi hükümleri kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve denetçileri bakımından dahi uygulanır. Bu durumda olan kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ortaklıktan çıkarılmak mümkündür. Çünkü yüzkızcırtıcı suçlar, kooperatife karşı işlendiğinde verilen; Ceza mahkemesinin mahkumiyet kararı hukuk hakimini BK.nun 53. maddesi uyarınca bağlar. Ana sözleşmede ortaklıktan çıkarılma sebepleri tek tek sayılmaktadır. Bunlar arasında genellikle kooperatife zarar veren suçlar ortaklıktan çıkarılma sebebi olarak gösterilmektedir. Ancak bu hükmü uygularken dikkatli davranılmalıdır. Çünkü kooperatife verilen her zarar suç oluştursa da, zarar veren ortak mahkûm olsa da, ana sözleşmede çıkarılma sebebi olarak gösterilse de ortaklıktan çıkarılmaz. Örneğin kooperatifin aracı ile trafik kazası ya-

pan ve kooperatifi zarara uğratan kişi ortaklıktan çıkarılamaz. Nedeni ise öncelikle zararın ortaktan tahsili için dava açılıp zararın tahsili yoluna gidilmelidir. Bir başka neden ise, taksirli suçlarda ortaklıktan ortağın çıkarılmasının mümkün olmamasıdır. Kooperatif ortağı ancak kooperatife karşı kasıtlı olarak suç işler bundan kooperatif zarar görürse ortak ortaklıktan çıkarılabilir. Ortağın kooperatife karşı işlediği kasıtlı suç kooperatife zarar vermeli ve bu suç TTK.nun 315/2 maddesinde sayılan suçlardan olmalıdır.

Kooperatif ortaklığına kabul şartlarının sonradan kaybedilmesi durumunda durum ne olacaktır? Örneğin; Yapı kooperatifi üyesi olabilmek şartı olan konutu bulunmama hali sonradan değişirse, yani ortak konut sahibi ise, ortak ortaklıktan çıkarılabilir. Yine Orman köylerini kalkındırma kooperatifi ortağı olabilmek için orman köylüsü olma şartı kaybolursa, Örneğin; Kooperatif ortağı şehirde oturur, ticaret yaparsa, bu ortak da ortaklıktan çıkarılabilir.

Kooperatifler Kanununun ortaklara tanıdığı hak ve yetkilerin kullanılması nedeni ile ortak, ana sözleşmede gösterilse dahi ortaklıktan çıkarılamaz. Örnek olarak 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 24. maddesinde, ortağın bilgi edinme hakkı ve bilanço isteme hakkı vardır, 25. madde ile de genel kurul veya yönetim kurulu kararı ile ticari defterler incelenebilir. Ortaklara bu konuda izin verilebilir. Bir kooperatif ortağı 24. maddedeki yetkisini kullanması nedeniyle ortaklıktan çıkarılamaz. Yine Kooperatifler Kanununun 26. maddesi ile seçmek ve seçilmek hakları düzenlemiştir. 26. madde hükmüne göre suç teşkil eden eylemlerinden dolayı yönetim ve denetim kurulu üyeliğinden uzaklaştırılmaları için şikayet eden ortak, ortaklıktan çıkarılamaz. Bunun nedeni ise yukarıda belirtilen 1163 sayılı Kanunun 98 ve TTK.nun 315/2. maddesi hükmüdür. 3476 sayılı kanunla 1163 sayılı kanunun 16/2. fıkrası değiştirilmiştir. Değişik 16/2. fıkraya göre "Haklarında çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınmaz. Bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder". Madenin açık hükmüne göre, ortaklıktan çıkarma kararı kesinleşinceye kadar, çıkarılan ortağın yerine yeni ortak alınmaz. Çıkari-

lan ortağın hak ve yükümlülükleri çıkarma kararı kesinleşinceye kadar devam eder. Çıkarılan ortak çıkarılma kararının iptali için Ticaret Mahkemesine başvurur ise, verilen kararın temyiz ve karar tashihi aşamalarından geçip kesinleşinceye kadar, çıkarılan ortak yerine yeni ortak alınmaz. Çıkarılan ortak çıkarma kararı kesinleşinceye kadar 1163 sayılı Kanun ve ana sözleşmenin kendisine tanıdığı hak ve yetkileri kullanabilir ve yükümlülükleri çıkarma kararının kesinleşmesine kadar sürer. 1163 sayılı kanunun 16/2 fıkrasındaki açık hükme rağmen çıkarılma kararı bir ortak hakkında kesinleşmeden, yeni ortak alınması durumunda, bu durum yeni ortağa hiçbir hak ve fayda sağlamayacaktır. Nedeni ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16/2 fıkrasının emredici hukuk kuralı olmasındandır. Başka bir deyişle 1163 sayılı Kanunun 16/2. fıkrası kamu düzenine ilişkindir. Çıkarılan ortak hakkında çıkarma kararı kesinleşmeden, yeni ortak çıkarılanın yerine alınırsa, alınan karar yok hükmündedir. Çıkarma kararı kesinleşmeden çıkarılan ortak yerine yeni alınan ortak için ortaklığa kabul kararını ister yönetim kurulu ister genel kurul alsın, hüküm yine böyledir. Özetle; Çıkarılan ortağın çıkarma kararı kesinleşmeden, yerine yeni ortak alınmaz, bu hükme rağmen alınırsa bu karar yok hükmündedir, hukuki sonuç doğurmaz, dava konusu olduğunda düşüncemize göre yargıç re'sen durumu gözetir.

KOOPERATİF ORTAĞINI ORTAKLIKTAN ÇIKARMAYA YETKİLİ ORGANLAR

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16/3 maddesi hükmü aynen "Ortaklıktan çıkarılmaya yönetim kurulunun teklifi ile genel kurulca karar verilir. Ana sözleşmede, çıkarılanın genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere bu hususta yönetim kurulunu da yetkili kılabilir" demektedir. Maddenin açık hükmüne göre ortaklıktan çıkarılma yetkisi, genel kural olarak kooperatif genel kuruluna aittir. Kooperatif genel kurulu, bu yetkisini, yönetim kuruluna ana sözleşme ile verebilir. Genel kurulun ortaklıktan çıkarılma yetkisinin yönetim kuruluna devri geçerlidir. Ancak bu devir yetkisi ana sözleşme ile yapılabilir. Bu yetki devredilemeyen genel kurul yetkilerinden değildir. Genel Kurul gerçekten ortaklıktan çıkarma yetkisini ana sözleşme ile yöne-

tim kuruluna devretmiş ise, bu halde ortaklıktan çıkarılan ortak, yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine olmak üzere kooperatif genel kuruluna itiraz edebilir.

Kooperatifler Kanununun 16/4 fıkrasına göre "çıkartılma kararı gerekçeli olarak tutanağa geçirileceği gibi, ortaklar defterinde yazılır". Ortağın, ortaklıktan çıkarılması, ister genel kurulca, ister yönetim kurulunca kararlaştırılsın her iki halde çıkartılma kararının gerekçesinin yazılması gerekir. Çıkartılma kararını genel kurul vermiş ise, gerekçesini genel kurul tutanağına, yönetim kurulu vermiş ise, kooperatif karar defterine yazmalıdır. Gerekçe belirtilmesinin nedeni, çıkarılan ortağın hangi nedenden dolayı çıkarıldığını bilmesi ve yargılarına konusu olur ise bu gerekçenin 1163 sayılı kanuna ve ana sözleşmeye uygun olup olmadığını denetlenmesi içindir.

ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA KARARININ TEBLİĞİ

Ortaklıktan, ister genel kurulca, ister yönetim kurulunca çıkarılan ortağa, çıkartılma kararının onaylı örneği tebliğ edilmek üzere 10 gün içinde notere verilir. Çıkartma kararının gerekçeli olması gerektiği yukarıda belirtilmiştir. Ancak buna karşın karar gerekçesiz ise bu, kararın geçersiz olmasını gerektirmez. Çıkartılma kararının gerekçeli olma zorunluluğu bir geçerlilik şartı değildir. Yargıtay uygulamaları da bu yöndedir. Bunun gibi çıkarılan ortağı gerekçeli çıkartma kararının tebliğinin noterce yapılması bir geçerlilik şartı değildir. Bir ispat şartıdır. Dava ve çekişme konusu olması halinde tebliğin kolaylıkla ispat edilebilmesi için kanuna noter aracılığı ile tebliğ hükmü konulmuştur. Yoksa noter aracılığı ile tebliği bir "geçerlilik şartı" değildir. Yargıtayın uygulaması da bu yöndedir. Özetle; Kooperatifden çıkarılan ortağa çıkartma kararı adi posta ile tebliğ edilebileceği gibi taahhütlü, iadeli taahhütlü, özel ulakla ve A.P.S. ile de tebliğ mümkündür. Ancak ispat amacının sağlanacağı yönünden uygulamada Noter aracılığı ile tebliğler yapılmakta, çıkartılma kararları notere verilmekte ve çıkarılan ortağa noter aracı ile çıkartılma kararları tebliğ edilmektedir.

ORTAKLIKTAN ÇIKARILAN ORTAĞIN BAŞVURABİLECEĞİ KANUN YOLLARI

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16/4 fıkrasında ortaklıktan çıkarılan ortağın baş vurabileceği, kanun yolları belirtilmiştir. Anılan madde hükmüne göre, ortaklıktan çıkarılma kararı yönetim kurulunca verilmiş ise ortak 3 aylık süre içinde genel kurula itiraz edebilir, bu itiraz ilk toplanacak genel kurula sunulmak üzere yönetim kuruluna, Noter aracılığı ile tebliğ ettirilecek bu yazı ile yapılır. Genel kurula itiraz edildiği takdirde yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine itiraz davası açılmaz, itiraz üzerine genel kurulca verilecek karara karşı itiraz davası hakkı saklıdır.

Üç aylık süre içinde genel kurula veya mahkemeye başvurulmak suretiyle itiraz edilmeyen çıkarılma kararı kesinleşir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 16/4 fıkrası hükmüne göre, ortaklıktan çıkarılan ortağa gerek genel kurulca, gerek yönetim kurulunca verilen ortaklıktan çıkarılma kararının noter aracılığı ile tebliği gerekir. Ortağın itiraz etme veya dava açma hakkı ortaklıktan çıkarılma kararının kendisine noter aracılığı ile tebliğ tarihinden itibaren başlar. Kooperatifler Kanununun 16/4. maddesindeki 3 aylık itiraz veya dava açma süresi "hak düşümü" süresidir. Bu nedenden dolayı hakim tarafından doğrudan göz önünde bulundurulur. Dava sırasında tarafların ileri sürmesine gerek yoktur. Sürenin hesabında BK.nun 76. maddesi göz önüne alınır.

Bilindiği gibi 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun koyduğu genel ilkelere göre, kooperatiflerde en geniş yetkili organ genel kuruldur. Kural olarak ortağın ortaklıktan çıkarılma yetkisi genel kurula ait bir yetkidir. Ancak bu yetki devredilemeyen genel kurul yetkilerinden değildir. O nedenle kooperatif genel kurulu, bu yetkisini ana sözleşme ile, ana sözleşmeye konulacak yetki ile yönetim kuruluna devredebilir. Bu durumda ortaklıktan ortağı, ana sözleşmedeki yetkisine dayanarak yönetim kurulu çıkarabilir.

Kooperatif ortağı ortaklıktan;

a) Genel kurulca,

b) Yönetim kurulunca çıkarılabilir.

Ortak, ortaklıktan genel kurulca çıkarılırsa; Ortak genel kurulun çıkarma kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren 3 aylık hak düşümü süresinde mahalli Ticaret Mahkemesine (olmadığı takdirde bu işlere bakmaya görevlendirilen Asliye Hukuk Mahkemesinde) başvurarak çıkarma kararının iptali davasını açabilir.

Ortak, kooperatif yönetim kurulu kararı ile çıkarılmışsa; Bu durumda ortak, öncelikle kooperatif genel kuruluna çıkarma kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren üç aylık sürede başvurarak ortaklıktan çıkarılma kararının kaldırılmasını isteyebilir. Yönetim kurulunun çıkarma kararının kaldırılması için genel kurula başvuru dilekçesi kooperatif yönetim kuruluna verilir. Genel kurula iletilmesi için kooperatif yönetim kuruluna verilecek dilekçenin ispat vasıtası bakımından noter aracılığı ile veya iadeli taahhütlü mektupla gönderilmesi ortağın çıkarma bir davranış olacaktır. Çünkü dilekçenin verilmiş tarihi 3 aylık hak düşümü süresinin hesabı yönünden önemlidir. Ortaklıktan yönetim kurulu kararı ile çıkarılan ortak, bu kararın tebliğinden itibaren 3 aylık hak düşümü süresinde hem genel kurula, hem de çıkarılma kararının iptali için Ticaret Mahkemesine başvurursa bu durumda ne olacaktır?

Mahkeme, bu durumda genel kurul kararının sonucunu bekler. Genel kurul, yönetim kurulunun ortaklıktan çıkarma kararını iptal ederse, mahkeme konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına kararını vermelidir. Genel Kurul ortağın başvurusunu red ederse Mahkeme olağan usullere göre delilleri toplar ve delil durumuna göre davanın red veya kabulüne karar verir.

Ortak yönetim kurulunca ortaklıktan çıkarılmasına karşın genel kurula başvurmaz ise, 3 aylık hak düşümü süresinde Ticaret Mahkemesine (Asliye Hukuk Mahkemesine) başvurarak çıkarılma kararının iptalini dava edebilir. Başka bir deyişle ortak öncelikle genel kurula başvurmadan yönetim kurulu kararının iptali-

ni doğrudan doğruya mahkemeden talep edebilir. Yargıtay uygulaması bu yöndedir.

ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA KARARININ DAVA EDİLMESİ HALİNDE UYGULANACAK YÖNTEM

Ortaklıktan çıkarılan ortak kooperatif tüzel kişiliği aleyhine dava açabilir. Bu dava çıkarılma kararının iptali davasıdır. Davanın davacısı ise, hakkında kooperatif ortaklığından çıkarılma kararı verilen gerçek kişidir. Ayrıca ortaklıktan çıkarılan kişi ölmüş ise mirasçuları ve kanuni halefleri bu davayı açabilir. Davaya bakacak yetkili mahkeme, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir. Dava, çıkarılma kararının tebliğinden itibaren 3 aylık hak düşümü süresinde açılabilir, 3 aylık hak düşümü süresinden sonra açılacak davalar, hak düşümü nedeniyle esasa girilmeden red edilir. Davaya bakmaya görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesidir. Asliye Ticaret Mahkemesinin bulunmadığı yerlerde bu işle görevli Asliye Hukuk Mahkemesi davaya Ticaret Mahkemesi sıfatıyla bakar.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 99. maddesi hükmüne göre Kooperatifler Kanununda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır.

Bu davalarda basit muhakeme usulü uygulanır demektir. Demek ki 1163. sayılı Kanun uygulamasından doğan her tür hukuk davası ticari dava sayılır ve bu davalara Ticaret Mahkemesinde (Asliye Hukuk) bakılır. Basit Yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha çabuk ve daha basit işler. Basit Muhakeme usulü ile ilgili hükümler HUMK.nun 507-511. maddelerinde düzenlenmiştir. HUMK.nun 507. maddesinde hangi işlerin basit muhakeme usulüne tabi olduğu belirtilmiştir. HUMK.nun 508. maddesinin hükmüne göre, Basit yargılama usulü uygulanan davalarda davacı davalı sayısından bir fazla dilekçesinde, davanın dayanağını oluşturan delillerini eklemek zorundadır. Davacı delillerini dilekçeye eklememiş ise o zaman tüm delillerini ilk duruşma sırasında mahkemeye vermek zorundadır. Taraflara çıkarılacak davetiyelere duruşmaya gelmediği takdirde yokluğunda devam edileceği hususu yazılır. Bu usulde adli tatilde temyiz süresi işler.

ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA DAVASINDA HAKİMİN GÖZÖNÜNDE BULUNDURACAĞI İLKELER

a) Davanın ticari dava olması nedeniyle öncelikle, davaya Ticaret Mahkemesi bakmaya görevlidir. Ticaret Mahkemesi yoksa Ticaret Mahkemesi sıfatıyla Asliye Hukuk Mahkemesi davaya bakmaya görevlidir. Asliye Hukuk Mahkemesi bir ara kararı vererek "Davaya Ticaret Mahkemesi sıfatıyla bakılması" kararını vererek davaya bakmalıdır.

b) Yetkili mahkeme davalı kooperatifin merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir (Asliye Ticaret veya olmadığında Asliye Hukuk)

c) Davacı, Kooperatif üyeliğinden çıkarılan gerçek kişi olabileceği gibi onun mirasçıları ve halefleri olabilir.

d) Davalı, kooperatif tüzel kişiliğidir.

e) Davaya bakan hakim, öncelikle kooperatif ana sözleşmesini, çıkarılma kararının dayanağını oluşturan genel kurul kararını veya yönetim kurulu kararını, (Genel Kurul tutanağını veya ortaklar karar defteri veya yönetim kurulu karar örneğini) çıkarılma kararını ortağa tebliğine ilişkin tebligat parçasını noterden veya varsa ilgili yerden getirtmelidir, ayrıca hakim tebligat-daki yeni ortağın çıkarılmasına ilişkin kararın tebliğindeki imzanın sıhhatine dikkat etmelidir, yani tebligatın noter tarafından usulüne uygun yapıp yapılmadığına dikkat etmelidir.

f) Hakim davanın ortaklıktan çıkarılma kararının tebliğinden itibaren 3 aylık hak düşümü süresinde açılıp açılmadığına ilk duruşmada dikkat etmelidir. Dava çıkarılma kararının tebliğinden itibaren 3 aylık hak düşümü süresi geçirilerek açılmışsa esasa girilmeden red edilmelidir.

g) Hakim ana sözleşmenin hükümlerini inceleyerek ortaklığa kabul, ortaklıktan çıkarılma şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini 1163 sayılı Kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre irdelemelidir.

h) Hakim her olayın özelliğine göre MK.nun 2. maddesini göz önünde bulundurmalıdır.

1) Hakim, ana sözleşmede bulunmayan nedenlerden dolayı, ortak kooperatiften çıkarılmış ise çıkarılma nedeninin TTK.nun 315/2. maddesi ve MK.nun 2. maddesini özellikle göz önünde bulundurmalıdır.

i) Hakim 1163. sayılı Kooperatifler Kanununun 16. maddesi ile 27. maddesindeki ortaklıktan çıkarılma usul ve şartları değişik olduğundan bunları her davada göz önüne almalıdır.

KONUyla İLGİLİ YARGITAY KARARLARI

1- KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA KARARINA İTİRAZ DAVASI AÇABİLME KOŞULU

ÖZET: Kooperatifler Yasasının 16. maddesinin 3. fıkrası ve kooperatif ana sözleşmesinin 9. maddesi hükümleri gereğince itiraz davasının açılması için tanınan 3 aylık hak düşürücü süre, çıkarılan ortağa çıkarılma kararının noter aracılığı ile tebliğinden itibaren başlar.

(1163 s. Kooperatifler K. m. 16/3) Y. 11. HD. 22.5.1975 T.E. 1975/355 K. 975/3521.

2- İYİNİYET

-HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE-

ÖZET: Objektif iyiniyet kurallarına aykırı olarak davalı hileli bir hareketi ile davacıyı hakkını zamanında ileri sürmekten alıkoymuşsa, sürenin geçirilmesi nedeni ile hakkın düştüğü iddiasında bulunamaz.

(1163 s. Koop K. m. 16, 27) (9.3.1955 gün ve 22/2 s. YİBK.)

(Y. 11. HD. 5.4.1977 T.E. 1977/896 K. 1977/1689)

3- KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA

ÖZET: Ana sözleşme kooperatif ortaklığından çıkarmayı gerektiren nedenleri gösterebilir. Ancak bunların dışındaki haklı nedenlerle de ortaklıktan çıkarılma olanağı vardır (1163 s. Koop. m. 16)

(Y. 11. HD. 18.3.1976 T.E. 1976/1410 K. 1976/1422)

4- KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARMA VE ORTAKLIĞIN DÜŞMESİ

ÖZET: Kooperatifler yasası md. 27. uyarınca ortaklığın kendiliğinden düşmesi de kooperatif yetkili organlarınca verilecek ve ortağın kooperatif ortaklığından çıkarılması sonucunu doğuracak bir kararla olur.

(1163 s. Koop. K. md. 27) (Y. 11. HD. T. 1978 E. 1978/923 K. 1978/1454)

5- KOOPERATİF ORTAKLIĞI (Kabul-Çıkarma)

-GENEL KURULUN YETKİSİ-

ÖZET: 1- Davalı, kooperatife ortak olmak isteyerek, ana sözleşme kurallarını bütün hak ve ödevleri ile birlikte benimsediğini bildirmiş ve bu isteği kabul edilmiş olmasına göre adı geçen ortaklığı kesinleşmiştir. Davacının ortaklıktan çıkarılmasına ilişkin kararda yerine yedeklerden S'nin alınmasına denmiş olması davalıyı ilgilendirmez.

2- Kooperatifin en yetkili organı genel kurul olduğuna göre anlaşmazlık konusu dairenin ortaklardan hangisine ait olduğunu saptama görevi de genel kurula aittir. Esasen ortakların, genel kurula başvurmadan doğrudan mahkemeye gidebilecekleri hal, 16. maddede öngörülen çıkarma ile ilgilidir.

(1163 sayılı Koop. K. m. 1,8, 16, 18, 19)

(YHGK. T. 20.2.1980 E. 1978/11-1077 K. 1980/1350)

6- KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKARILMA-HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE-YARGIÇLIK (TAHKİM)

ÖZET: 1- Kooperatifler Yasasının ortakla kooperatif arasındaki uyuşmazlıkların çözüm biçimine ilişkin hükümleri kamu düzeni ile ilgilidir. Bu hükümler statü hükümleri ile ortadan kaldırılamaz. Uyuşmazlık yargıcı (Hakem) aracılığı ile çözümlenemez.

2- Yasa ve ana sözleşme uyarınca itiraz davasının açılması için tanınan üç aylık hak düşürücü süre, çıkarılan ortağa çıkarıl-

ma kararının noter aracılığı ile veya başka bir yolla tebliğinden itibaren başlar. Ortağın toplantıda bulunması tebliğ yerine geçmez.

3- Kooperatife ortak olabilme ve ortaklıktan çıkarılabilme koşulları yasa ve ana sözleşme ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde kooperatife ortak olabilmek için ordu mensubu olma koşuldur. Ortağın kooperatifden aldığı konutu üyelik nitelik ve koşullarını taşımayana satması durumu ortaklıktan kesin çıkarılma nedeni olarak benimsenmiştir. Konutun önce ortağın eşine sonra üçüncü kişiye satıldığı saptandığına göre ortaklıktan çıkarılma kararı doğrudur.

(1163 s. Koop. K. m. 16, 44, 53, 95) (Y. 11. HD. T. 1981 E. 1981/471 K. 1981/834).

7- ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA

ÖZET: Ana sözleşmede yer almamış olmakla beraber, bir ortağın kooperatifden çıkarılabilmesi olanağını veren sair haklı sebep hallerinde de o nedenin ortağın ortaklık sıfat ve ilişkisinden kaynaklanan ve bu sıfatı ile ilgili bulunan bir eylem ve sorumluluğu bulunması gerekir.

(1163 s. Koop. K. m. 16) (Y. 11. HD. T. 10.9.1982 E. 1982/3473 K. 1982/3399)

8- KOOPERATİF

-ORTAKLIKTAN ÇIKARILMA-

ÖZET: Kooperatif ortaklığından çıkarılmaya ilişkin genel kurul veya yönetim kurulu kararları aleyhine tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde iptal davası açılması lazımdır.

(1163 s. Koop. K. m. 16/3) (Y. 11. HD. 30.9.1983 E. 1983/3811 K. 1983/3952)

9- GENEL KURUL KARARININ İPTALİ

-HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE-

ÖZET: Davacının durumu genel kurulda görüşülüp çıkarılması (ihracı) yüzüne karşı karara bağlanmak suretiyle kendisine

bildirildiği halde çıkarma (İhraç) kararının verildiği 10.6.1979 tarihli genel kurul toplantısından çok sonra 15.3.1982 tarihinde bu davayı açmış olmasına göre, üç aylık hak düşürücü süre geçmiştir.

(1163 s. Koop. K. m. 16) (Y. 11. HD. T. 22.10.1985 E. 1985/4521 K. 1985/5478)

10- İPTAL DAVASI

ÖZET: Kooperatif yönetim kurulunun ortaklık payı devir işlemlerinin onaylanmasına ve ortaklık payının G'ye devredildiğine ilişkin kararı ile davacı H. Y.'nin ortaklığına son verilmiştir. Sözü edilen karar bir ortağın ortaklık niteliğinin (sıfatının) kaldırılmasına yönelik bulunduğundan, ortaklıktan çıkarma kararı ile eş değerlidir. Bu nedenle anılan yönetim kurulu kararı aleyhine de iptal davası açılabilir.

(1163 s. Koop. K. m. 16) (Y. 11. HD. T. 19.12.1988 E. 1988/2573 K. 1988/7739)

11- KOOPERATİF ÜYELİĞİNDEN ÇIKARMA

ÖZET: Kooperatif üyeliğinden çıkarma kararının örneği yerine kararın tüm gerekçelerinin belirtildiği bir yazının bildirilmesi de yeterlidir.

(1163 s. Koop. K. m. 16) (Y. 11. HD. 13.2.1989 T. E. 1988/3990 K. 1989/830)

12- Tacirler kooperatif ortağı olamaz.

(Y. 11. HD. 4.10.1974 T., E. 2579 K. 2563)

13- Reşit olmayan kişiler kooperatif ortağı olamazlar, ortak alınsalar dahi bu kişilerin yaptığı işlemler geçersizdir.

(Y. 11. HD. 15.1.1976 T., E. 5932 K. 155)

14- Kooperatif ortağının ortaklıktan çıkarılması kararının noter aracılığı ile tebliği gerekir. Ancak bu husus geçerlilik koşulu değildir. İhraç kararının tebliğinde 7201 sayılı tebligat kanununun 35. maddesi hükmü uygulanmaz.

(Y. 11. HD. 16.2.1976 T. E. 5456, K. 5467)

15- Ortağa ilan yoluyla kooperatiften çıkarılma kararı bildirilmiş ise, ilanların noter tarafından yapılması gerekir. Ancak kooperatifin de bu konuda yaptığı ilanlar usul ve kanuna uygun ise de geçerli sayılmaz.

(Y. 11. HD. 8.2.1977 E. 5264 K. 5393)

16- Ortağın ortaklıktan çıkarılması kararının kural olarak noter aracılığıyla ortağa tebliği gerekir. Ancak bu geçerlilik şartı değildir. P.T.T. aracılığı ile yapılan tebliğde usule uygun ise geçerlidir.

(Y. 11. HD. T. 13.3.1978 E. 1153 K. 1110)

17- Ortaklıktan çıkarılan ortağa, çıkarma kararının bizzat tebliği gerekir. Bu tebliğin ortağın özel vekiline tebliği geçersizdir.

(Y. 11. HD. 3.3.1980 T.E. 1061 K. 992)

18- Kooperatifler kanununun 16. maddesindeki 3 aylık dava açma süresi ortaklıktan çıkarılma kararının tebliğinden itibaren başlar bu süre hak düşürücü süre olup mahkemece re'sen dikkate alınmalıdır.

(Y. 11. HD. 17.11.1980 T. E. 5252 K. 5287)

19- Ortakların kooperatifin faaliyet sahası içinde oturmalarına ilişkin ana sözleşme hükmüne aykırı eylemi çıkarma nedeni olur.

(Y. 11. HD. 2.3.1981 T.E. 721 K. 886)

20- Kooperatif ortaklığına kabul şartını taşımayan ortak bunu kooperatifden gizlemiş ve kooperatif ortağı olmuş ise daha sonra durumun ortaya çıkması ile ortaklıktan çıkarılabilir.

(Y. 11. HD. 15.6.1981 T. E. 3901; K. 3037)

21- Yönetim kurulunun çıkarma kararı genel kurulca görüşülerek onandığına göre 3 aylık dava açma süresinin genel kurul kararının çıkarılan ortağa tebliğ tarihinden itibaren hesaplanması gerekir.

(Y. 11. HD. T. 30.6.1983 E. 3222 K. 3452)

22- Bir kooperatif ortağı diğer bir kooperatif ortağının ortaklıktan çıkarılmasını dava yoluyla talep edemez.

(Y. 11.HD. T. 5.12.1983 E. 5386 K. 5449)

23- Haklı nedenle ortaklıktan çıkarılmada, tanık dinlenebilir. Tanık anlatımları ve delilleri değerlendirmede takdir hakkı mahkemeye aittir.

(Y. 11. HD. T. 1.12.1983 E. 5290 K. 5407)

24- Kooperatif yönetim kurulu üyesi ortak, kooperatife zarar verici eylemlerde bulunduğu öne sürülerek ortaklıktan çıkarılmaz. Koşulları varsa ve ortak zarar vermiş ise tazminat davasına konu olabilir.

(Y. 11. HD. T: 30.1.1984 T. E. 46 K. 367)

25- Ortaklığa girişte ortaklığa kabul şartlarını taşıyan ortak sonradan bu şartları kayıp etse dahi (ana sözleşme değişikliği ile) MK.nun 2. maddesi uyarınca kooperatif ortaklığından çıkarılamaz.

(Y. 11. HD. 23.2.1984 T. E. 775 K. 947)

26- Yönetim kurulunun çıkarma kararı için genel kurula itiraz edildiği takdirde ortak artık yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine iptal davası açamaz; genel kurul kararının sonucuna göre hareket edilmelidir.

(Y. 11. HD. T. 12.12.1986 E. 6833 K. 6738)

SONUÇ: Kooperatifler Kanununun 16. maddesini kısaca incelemeye, açıklamaya çalıştım. Uygulayıcılara biraz olsun yardımcı olabildim ise kendimi mutlu sayacağım.

YARARLANILAN ESERLER:

- 1- Türk Ticaret Kanunu Şerhi.
2. cilt (İsmail Doğanay)
- 2- Kooperatifler Kanunu ve Vergilendirme.
(Gönen Eriş - Yılmaz Ulusoy).
- 3- Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku.
(Poroy - Tekinay - Çamoğlu).
- 4- Yargıtay Kararları Dergisi,
(1975-1992 Yılları).